

Ladislav Heryán

*Z e m ě
b e z o b z o r u*

Rozhovory
nad BIBLÍ

Vyšehrad

Země bez obzoru

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Ladislav Heryán
Země bez obzoru – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Rozhovory
nad **BIBLÍ**

Ladislav Heryán

*Z e m ě
b e z o b z o r u*

Rozhlasové
rozhovory
o biblickém
textu
vedl s autorem
Petr Vaňura

Vyšehrad

Tato kniha vychází
s laskavým souhlasem
rozhlasových stanic

Knihu věnujeme Martinu Skořepovi a všem,
kteří bojují svůj zápas s těžkou nemocí
nebo životní krizí.

Obsah

Má utrpení nějaký smysl? (<i>Kniha Jób 7, 1–21</i>)	11
Modlitba zneklidněného (<i>Žalm 5</i>)	18
Nadějně očekávání vítězství (<i>Žalm 20</i>)	25
Jistota vztahu s Hospodinem (<i>Žalm 25</i>)	31
Hospodin je zachránce (<i>Žalm 30</i>)	37
O vyznání hříchů (<i>Žalm 32</i>)	43
Život ve stínu nepřátel (<i>Žalm 41</i>)	48
Jak jedná Hospodin (<i>Žalm 146</i>)	55
Těžký úděl proroka (<i>Kniha Jeremáš 20, 1–18</i>)	62
Falešná zbožnost (<i>Kniha Ozeáš 6, 1–7</i>)	68
Poslední soud (<i>Evangelium Matoušovo 25, 31–46</i>)	73
Ukřižování (<i>Evangelium Matoušovo 27, 32–56</i>)	79
Co člověka špiní (<i>Evangelium Markovo 7, 1–23</i>)	86
O omylech zbožných lidí (<i>Evangelium Markovo 12, 35–40</i>) ..	93
Rozvod (<i>Evangelium Markovo 10,1–16</i>)	99
Dvanáctiletý Ježíš v chrámě (<i>Evangelium Lukášovo 2, 41–52</i>)	105
Potřeba pokání (<i>Evangelium Lukášovo 3, 7–20</i>)	112
Zázračný rybolov (<i>Evangelium Lukášovo 5, 1–11</i>)	119
Odpuštění hříchů (<i>Evangelium Lukášovo 5, 17–26</i>)	125
Hodnota člověka (<i>Evangelium Lukášovo 14, 1–6</i>)	131
Před branou smrti (<i>Evangelium Lukášovo 23, 32–43</i>)	139
Milujte se navzájem (<i>Evangelium Janovo 15, 12–25</i>)	147
Všechno nakonec dobře dopadne (<i>Evangelium Janovo 16, 23b–33</i>)	152
Zázračný rybolov a povolání apoštola Petra (<i>Evangelium Janovo 21,1–14</i>)	159
Ježíš a samařská žena (<i>Evangelium Janovo 4,5–42</i>)	167
Ježíš pomazán k pohřbu (<i>Evangelium Janovo 11,55–12,11</i>)	174

Vinný kmen a ratolesti (<i>Evangelium Janovo 15,1–11</i>)	182
Naděje (<i>List Římanům 8,28–38</i>)	189
Charakteristika Kristova služebníka	
(<i>Druhý list Timoteovi 2,1–14</i>)	195
K čemu je Písmo svaté (<i>Druhý list Timoteovi 3,14–4,2</i>)	201
Nebe	207
Co je evangelium?	211
Advent a vánoční svátky	220
Velikonoční slavení	226
Svatodušní svátky	235
Rocková skupina U2	245
Kde končí země a začíná nebe?	261
U2 – No Line On The Horizon	262
Ediční poznámka	271

Má utrpení nějaký smysl?

Kniha Jób 7, 1–21

Zdali není člověk na zemi podroben v službu, nejsou jeho dny jako dny nádeníka? Jako baží otrok po stínu a jak nádeník čeká na výdělek, tak se mi dostaly dědictvím daremné měsíce, noci plné trápení se staly mým údělem. Když uléhám, ptám se: „Kdy už vstanu?“ a pak zase: „Kdy se snese večer?“ Syt jsem toho, na lůžku se převalovat do rozbřesku. Mé tělo je obaleno červy a strupy plnými prachu, kůže mi puká a mokvá. Rychleji než tkalcův čunek uběhly mé dny, skončily v naprosté beznaději. Bože, pomni, že můj život uprchne jak vítr a nic dobrého už nikdy nespátří mé oči. Neužrívá mě oko, jež mě vídávalo, budou-li mě tvoje oči hledat, nebudu tu. Oblak se rozplyne, zmizí. Stejně kdo sestoupí do podsvětí, už nevystoupí, nevrátí se nikdy zpět do svého domu, neobjeví se už na svém místě. A tak bránit nemohu svým ústům, mluví ze mne úzkost mého ducha, lká ze mne hořkost mé duše. Jsem snad moře nebo dračí netvor, že proti mně stavíš stráž? Řeknu-li si: „Potěší mě moje lože, mé lůžko mi ulehčí v mém lkání“, děsíš mě skrze sny a přepadáš mě viděními, že bych spíše volil zardoušení, spíše smrt než kruté trápení. Život se mi zprotivil, nechci žít věčně, už mě nech, mé dny jsou pouhý vánek. Co je člověk, že mu přikládáš význam, že se jím zabýváš v srdci, že na něj dohlížíš každého rána a každou chvíli ho zkoušíš? Proč svůj zrak ode mne neodvrátíš, nenecháš mě ani slinu polknout? Zhrěšil-li jsem, co mám podle tebe dělat, hlídači lidí? Proč sis mě vzal za terč, až jsem se stal břemenem sám sobě? Proč mi přestupek můj nepromíneš, nesejmeš ze mne mou vinu? Již uléhám do prachu a až mě budeš za úsvitu hledat, nebudu již.

Ladislave, načrtni alespoň v základních rysech rámec dnešního textu.

Kniha Jób se snaží řešit otázku lidského utrpení. Samotný příběh většina čtenářů zná. Jób je spravedlivý člověk, ale je postižen krutým utrpením. Přicházejí jeho tři přátelé Elifaz, Bildad a Sófar, kteří se mu snaží pomoci pochopit, proč ho toto utrpení postihlo. Ve skutečnosti mu podsouvají myšlenku, že příčinou jeho soužení je nějaký tajný hřích, kterého se dopustil a za který teď trpí. Jób se však ničeho takového nedopustil a je si toho vědom. Odehrají se tři kola rozhovorů, ve kterých promlouvají střídavě přátelé, jimž Jób

odpovídá. Náš text nás uvádí do Jóbovy odpovědi na Elífazovu řeč v prvním kole rozhovorů. Ve 32. kapitole vstoupí do děje ještě jeden muž, který se jmenuje Elíhú, a na závěr promluví Hospodin, který rozsoudí všechny zúčastněné postavy.

Ty jsi ovšem nezmínil, že kniha má jakýsi prolog odehrávající se v nebi. Před Hospodina přicházejí synové Boží a mezi nimi je i satan. Hospodin jej upozorní na Jóba slovy: „*Zdalipak sis všiml mého služebníka Jóba? Nemá na zemi sobě rovného. Je to muž bezúhonný a přímý, bojí se Boha a vystříhá se zlého.*“ Dialog pokračuje satanovou replikou: „*Cožpak se Jób bojí Boha bezdůvodně? Vždyť jsi ho ze všech stran ohradil, rovněž jeho dům a všechno, co má. Dílu jeho rukou žehnáš a jeho stáda se na zemi rozmohla. Ale jen vztáhni ruku a zasáhni všechno, co má, hned ti bude do očí zlořečit.*“ Na ta slova satanovi Hospodin odpověděl: „*Nuže, měj si moc nade vším, co mu patří, pouze na něho ruku nevztahuj.*“ (1,8–12) Tím ovšem dává Jóba satanovi v plen. Ten jej nejprve zbaví všech dětí, majetku a posléze sáhne i na jeho zdraví. Jób se ocitá na pokraji života. Jedním z důsledků velkého utrpení, které jej postihlo, je nesnesitelnost času: Jób nedokáže zvládat plynoucí čas. Zkus to vysvětlit.

Asi každý z nás prožil období, kdy se hodiny a dny vlečou. Nacházíme se v nějaké obtížné situaci, jejíž rozuzlení nepřichází. Snad proto je jednou z nejvýsostnějších křesťanských ctností trpělivost. Samotné slovo trpělivost je odvozeno od slovesa trpět, protože označuje stav, kdy se nedá dělat nic jiného. Vzpomínám si na životní období, kdy jsem v důsledku jedné události ve svém osobním životě upadl do depresí. Vlekly se několik měsíců. V tomto stavu má v sobě člověk neustále jakousi nepopsatelnou tmou a je schopen pouze být, i když i to je hodně těžké. Není schopen nic dělat a sám si nedokáže pomoci. Lidová moudrost říká, že čas je nejlepší lékař – a i já jsem se z tohoto stavu po čase dostal. V mnoha případech je však třeba vyhledat odbornou pomoc, protože deprese mohou vyústit až do sebevraždy. Jóbově pocitu tedy rozumím velmi dobře.

Jóba jeho životní situace dostala doslova na pokraj smrti a on skutečně o smrti přemýšlí. Je to zvláštní u člověka, který minimálně

tuší, že jeho život smrtí nekončí, protože ve spojení s Hospodinem hranici smrti překročí. V textu, nad nímž přemýšlíme, tuto naději dokonce jednou i vysloví.

Jelikož kniha Jób zkoumá fakt lidského utrpení, musíme při jejím čtení dopřát hlavní postavě určitý čas. Jób bojuje s Hospodinem a skrze své utrpení se ke konci knihy probouje k tomu, že vyzná víru ve vzkříšení a přijme Hospodinovu nepochopitelnost. Na druhou stranu se sám Bůh Jóbovi jakoby vydá – v závěrečné kapitole prohlašuje: „*Já nesu jeho obličej.*“ (42,8 dle hebrejského textu; podobně 42,9: „*Hospodin nese Jóbův obličej.*“) Mně se na tom líbí, že Bůh zůstane člověku sice blízký, ale ne plně pochopitelný. Jób ho nemá v hrsti.

Připomíná mi to scénu popsanou z 22. kapitoly knihy Genesis, kde Hospodin po Abrahamovi chce, aby mu obětoval svého jediného syna Izáka.

Ano, pro Abrahama byl Izák vši jeho budoucností – a najednou Hospodin tohoto syna chce. Když se pak Abraham skutečně chystá Izáka zabít, Hospodin jej zadrží se slovy: „*Nevztahuj ruky své na dítě, aniž mu co činiš; neboť jsem již poznal, že se Boha bojíš, když jsi nešetřil syna svého, jediného svého pro mne.*“ (Gn 22,12 Kralický překlad) K čemu byla tato zkouška? Snad měl Abraham jejím prostřednictvím pochopit, že Hospodin je mu sice hodně blízký, nicméně mu stále zůstane ne plně uchopitelný, tajemný. Můj Hospodin je také takový. Je tajemný, ale zjevil svou tvář v Ježíši Kristu.

Můžeme jej vůbec poznat? Neprojektujeme si do svého obrazu Boha pouze své představy? Zvláště když se utěšujeme nebo chlácholíme Boží svrchovaností.

Když někdo zemře, říkají lidé: „Bůh si ho vzal.“ Mně se to nelíbí, protože je to příliš jednoduché a jednoznačné. Když je někdo starý a nemocný, může být pro něj smrt někdy i vysvobozením. Ale co když zemře někdo mladý? Přijde mi nesmyslné v takové situaci říkat: „Bůh si ho vzal.“ Lidé to snad říkají jako jakousi zkratku. Svedou neštěstí a nepochopitelnost té události na Boha a jim samotným se ulehčí. Jenomže tím se dělá Hospodinu velmi špatná služba: proč

by si měl k sobě brát člověka na počátku jeho života? Právě tento moment podle mne vyjadřuje neuchopitelnost Boží. V příběhu o Jóbovi konfrontace s Hospodinem vyústí do Jóbových slov (a stále je to muž spravedlivý a svatý): „*Ano, hlásal jsem, čemu jsem nerozuměl. /.../ Jen z doslechu jsem o tobě slýchal, teď však jsem tě spatřil vlastním okem. Proto odvolávám a lituji všeho v prachu a popelu.*“ (42,3b.5–6) Tváří v tvář utrpení, které musel přestát, zahlédl tajemnou blízkost Boží, ale i tu jeho neuchopitelnost a nepochopitelnost. A přiznal si to.

Úryvek ze 7. kapitoly umožňuje nahlédnout do Jóbova vztahu k Hospodinu, zvláště když jej upozorňuje na svou smrtelnost: „*Budou-li mě tvoje oči hledat, nebudu tu.*“ Jako by Bůh byl do té doby někým velmi blízkým, ovšem tento vztah vzal za své Jóbovým nesmyslným utrpením. Jób se sice pokouší nějak na minulost navázat, ale je to těžké, protože za strůjce svého neštěstí pokládá právě Hospodina. Proto jej upozorňuje na důsledky probíhajících událostí: „*Budeš se chtít se mnou setkat, ale já už tu nebudu.*“ Je jasné, že Bůh má v tomto sporu navrch, nicméně reaguje nějak na Jóbova slova? Hlásí se k němu?

Je pravda, že v této části příběhu vidí Jób v Hospodinu strůjce svého neštěstí, ale jak příběh pokračuje, začne přemýšlet jinak a nakonec se mu znovu zcela odevzdá. Kniha Jób je ne nadarmo pokládána za studii lidského utrpení. A leccos z Jóbových myšlenek zná i mnohý z nás. Měl jsem pocit, že s Hospodinem mám krásný vztah, cítil jsem se jím být milován – a najednou se v mém životě něco stalo, čím se všechno rozbilo. Prosil jsem Hospodina o pomoc, ale čím víc jsem jej prosil, tím byla situace horší. Nakonec mi třeba zemřel blízký člověk a já jsem se cítil být Bohem podveden. V tu dobu jsem prožíval víceméně stejné pocity jako Jób (mohu-li si dovolit to tak říci). Po určitém čase však člověk zjistí, jak byl ve svém nahlížení na Hospodina omezený, neboť Hospodin ho opětovně překvapí mnohem silnější vlnou své přítomnosti a lásky. Zřejmě je to tak, že člověk, podobně jako Jób, musí projít různými stadii bolesti a zklamání, aby mohl Hospodina objevit hlouběji a opravdověji.

V Novém zákoně evangelisté popisují Ježíše na kříži a Marek a Matouš citují i jeho zvolání: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Ježíš jako by se těmito slovy tázal: Jaký je cíl, jaký je účel, jaký je smysl toho všeho? Když však zemře mladý člověk (a jedné mé známé zemřel osmnáctiletý synovec na leukémii), je možno se ptát, jaký to mělo smysl?

Myslím, že to možné není. Ta otázka je příliš těžká. Shodou okolností jsem nedávno četl knihu od jednoho slavného profesora teologie, který umíral na rakovinu. Je to soubor meditací na téma utrpení. Z knihy je zřetelné, že on sám v utrpení žádný smysl nenašel, nicméně oslovilo jej vyznání: „Do tvých rukou, Pane, svěřuji svůj život.“ Našel tedy smysl v tom, že se ve svém utrpení připodobnil Kristu. Jediné, co lze na otázku „Proč?“ říci, je konstatování, že člověk je tvor pomíjivý a jednou zemřít musí. Proč však musí někdo zemřít v osmnácti letech, nevím.

Kniha Jób nastoluje další otázku: Kdo vlastně na Jóba to obrovské utrpení seslal? Byl to Hospodin, anebo satan?

To je obtížné rozhodnout. Podle mého mínění příběh o Jóbovi vystavěl někdo, kdo hledal smysl utrpení a snažil se odpovědět na otázku, proč utrpení potkalo právě jej. Z celého vyprávění vysvítá, že na onom obrovském utrpení se podílejí Hospodin se satanem společně, že to na nebohého Jóba upekli oba dva. Jenomže podle mne je to jen pokus vypravěče odpovědět na otázku, na kterou odpověď neexistuje. Proto bych se ani neodvážil rozsoudit, zda utrpení sesílá na člověka Bůh nebo satan. Já čtu tuto knihu ze své perspektivy, a třebaže je to kniha biblická, vnímám ji pouze jako lidský pokus přinést odpovědi na otázky, na něž odpovědi neexistují nebo jsou nám nedostupné.

Dělal Jób správně, když všechny rány, které na něj dopadly, bral z Boží ruky?

Asi ano, protože mu tento fakt zřejmě pomohl se s obtížnou situací vyrovnat. Kdyby ji nebral z Boží ruky, ale třeba z ruky satanovy, nezbyla by mu už vůbec žádná naděje. V tomto svém postoji je

tedy Jób postavou naděje. Stejně to je i v případě, když lidé po smrti nějakého člověka řeknou, že si ho vzal Bůh. To je podobný postoj: když těžké a bolestné události přijímám z Boží ruky, ulehčuje mi to se s nimi vyrovnat. Ve skutečnosti si však nemyslím, že to právě takto je a že za všemi neštěstími stojí Bůh.

„Už mně nech,“ říká Jób Hospodinu. A čtenář mu rozumí. Ovšem jak na taková slova reaguje Hospodin? Vždyť to je vůči němu neuctivé.

Může to tak působit, ale on nakonec prohlásí: „Jediný Jób o mně mluvil správně.“

„Děsíš mě skrze sny a přepadáš mě viděními.“ Je to opravdu Hospodin, kdo člověka děsí ve snech?

Podle mého mínění Hospodin skutečně může k člověku promlouvat i ve snu. Existuje dokonce i mnoho historických důkazů tohoto jevu. Nemyslím si však, že Hospodin člověka ve snech děsí. Domnívám se, že je to pořád ta Jóbova bolavá, rozrytá duše, která se snaží se vším tím děsivým utrpením vyrovnat. A dělá to i tak, že to stále jakoby nakládá na Hospodina.

Jób v našem textu klade Bohu otázku, která se v Písmu objevuje v různých variantách. „Co je člověk, že mu přikládáš význam? Že se jím zabýváš v srdci?“ Jak ty bys na ni odpověděl, pokud možno s přihlédnutím k tomu, že člověk mnohdy prožívá hloubku ponížení a bolesti?

Mně se líbí definice člověka, kterou vyčítám z bible: na jednu stranu je člověk prach země, do kterého když foukneš, zmizí. Jenomže do tohoto prachu země Hospodin vdechl svůj dech, dech života. Člověk je tedy někdo zároveň nesmírně křehký a pomíjivý, na druhou stranu však i někdo důležitý, nádherný a velký. V každém z nás spolupůsobí slabost s velikostí. Ve slabosti trpíme jako Jób, ve své velikosti utrpení jako Jób překonáváme.

Jób Hospodinu vytýká, že mu není ochoten odpustit jeho hříchy. Je to skutečně tak?

Domnívám se, že tato Jóbova slova souvisejí s jeho pokusem pochopit utrpení. On si navíc není žádných hříchů vědom, ty mu podsouvají jeho tři přátelé. Přesto říká: „Jestliže mám nějaké hříchy, tak proč mi je neodpustíš?“ Je to velmi zoufalé zvolání. Jaká je pravda? Bible na mnoha místech ujišťuje, že Hospodin kajícímu člověku odpouští každý hřích. A já to přesně tak prožívám.

V závěrečné scéně, která líčí jakousi dohru mezi jednotlivými aktéry, říká Hospodin Jóbovým přátelům slova, která zde už zazněla: „Vezměte tedy za sebe sedm býčků a sedm beranů a jděte k mému služebníkovi Jóbovi. Obětujte za sebe zápalnou oběť a můj služebník Jób ať se za vás modlí. Já nesu jeho obličej a nepotrestám vás za vaše poblouzení, že jste o mně nemluvili náležitě, jako můj služebník Jób.“ I šli Elífaz Temanský, Bildad Šuchuský a Sófár Námanský učinit, co jim Hospodin nařídil. A Hospodin nese Jóbův obličej.“ Co to znamená, že Hospodin nese Jóbův obličej?

Znamená to, že Hospodin byl v Jóbově utrpení osobně přítomný, že se ho zúčastnil. Ptal ses mě, co si myslím o Ježíšových slovech z kříže: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?“ Kdosi řekl, že jestliže se Ježíš cítí opuštěn Otce, pak se i Otec cítí být opuštěn Ježíšem. A právě proto že se drama vykoupení děje právě v tomto okamžiku. Jestliže trpí Boží Syn, trpí i Bůh. Nevím, je-li to odpověď na otázky zkoumající smysl utrpení. Asi ne. Proto si stále myslím, že utrpení prostě smysl nemá.

Ranní slovo, Český rozhlas Vltava 8. 2. 2009

Modlitba zneklidněného

Žalm 5

*Pro předního zpěváka ke hře na flétnu. Žalm Davidův. Hospodine, přej slu-
chu mým slovům, měj porozumění pro mou zneklidněnou mysl. Pozornost
mi věnuj, když o pomoc volám, můj Králi, můj Bože, vždyť se modlím k tobě!
Hospodine, ty můj hlas uslyšíš zrána, ráno ti připravím oběť a budu čekat.
Ty nejsi bůh, který má zálibu ve svévoli, zlý nemůže být u tebe hostem, tobě
nesmějí na oči potřestěnci, nenávidíš všechny, kdo páchají ničemností, do
záhuby vrháš ty, kdo lživě mluví. Kdo prolévá krev a jedná lstivě, toho má
Hospodin v ohavnosti. Já však pro tvé hojné milosrdenství smím přicházet
do tvého domu, smím se klanět před tvým svatým chrámem ve tvé bázni.
Hospodine, ve své spravedlnosti mě veď navzdory těm, kdo proti mně sočí,
svou cestu přede mnou učiň přímou. Vždyť na jejich ústa není spolehnoutí,
jejich nitro je zdroj zhouby, jejich hrdlo je hrob otevřený, na jazyku samé
úlisnosti. Odhal jejich vinu, Bože, ať doplatí na své plány, zavrhni je pro
tak četné jejich nevěrnosti, vždyť vzdorují tobě! Ať se zaradují všichni, kdo
se k tobě utíkají; věčně budou plesat, když je budeš chránit, já sotom tě bu-
dou oslavovat ti, kdo milují tvé jméno. Spravedlivému, Hospodine, žehnáš,
jako pavězou ho obklopuješ přízní.*

Ladislave, čím je žalmista zneklidněn?

Důvod jeho zneklidnění je zřejmý: jsou zde lidé, kteří proti němu sočí. To znamená, že je zneklidněn nějakými pomluvami nebo kři-
stým obviňováním či falešným svědectvím. To jej trápi.

Žalmista se dovolává Hospodina, ale jako by měl strach, že ho nebude slyšet. Kde se bere pocit, že mě Bůh neslyší?

To je slovo do pranice. Někdo říká, že Bůh člověka vyslyší vždy-
cky, i když to bývá jinak, než by si byl člověk představoval. Jiný se
za něco modlí a ono se to opravdu stane. Vzniká otázka, zda by se to
nebylo stalo i bez modlitby. Můžeme říci, že je to otázka víry a ode-
vzanosti ve vztahu k Hospodinu. Podle mne modlitba (a zvláště
modlitba prosebná) mění na prvním místě nás. Vede nás k trpěli-
vosti v prosení a posiluje v nás vědomí toho, že nemáme všechny
věci pod kontrolou. Nakonec nám většinou nezbyvá, než se ode-

vzdat do vůle Boží, přičemž nikdo z nás tak zcela neví, co tato vůle Boží vlastně je. Já věřím tomu, že Hospodin pro nás chce dobro a že vůle Boží je vyjádřena ve slovech Písma. A jestli má se mnou konkrétně Hospodin nějaký plán, to je pro mě mysterium, které krok za krokem objevuji právě v neustálém hledání Boží vůle.

Žalmista se modlí: „*Hospodine, přej sluchu mým slovům, měj porozumění pro mou zneklidněnou mysl.*“ Na mě to působí, jako kdyby si Boha představoval jako člověka, a proto se ho jako člověka dovolává. Jenomže jinak to asi není možné – představovat si Hospodina jako Hospodina neumíme.

Tak to je. K žalmistovu chápání Hospodina je zde však ještě jeden klíč, a to ve verši: „*Já však pro tvé hojné milosrdenství smím přicházet do tvého domu, smím se klanět před tvým svatým chrámem ve tvé bázni.*“ Podmínkou vztahu prosícího člověka k Bohu je bázeň. Představuji si ji jako úctu před Božím mysteriem. Z Boží strany pak člověk může očekávat něco jako soucitné chápání. Bůh vůči němu nemůže být jiný než milosrdný, protože jinak by musel každého zavrhnout. V tomto dvojčlenu bázně a milosrdenství se děje to, o čem se bavíme.

Ve čtvrtém verši žalmista říká: „*Hospodine, ty můj hlas uslyšíš zrána, ráno ti připravím oběť a budu čekat.*“ Co je smyslem čekání na Hospodina?

Čekání na Hospodina vytváří prostor, ve kterém se děje proměna nitra člověka. Roste jeho odevzdanost nejen do vůle Boží, ale doslova do Boží přítomnosti. To je podle mě nesmírně důležité, protože tím se budouje vztah.

Jak lze na Hospodina čekat?

Člověk, který čeká na Hospodina, vnímá sebe samého jako chodící přítomnost před Hospodinem. Při modlitbě, kterou chce Bohu předložit (zvláště pokud je to prosba hodně naléhavá), se pak sám stává jakoby onou prosbou, kterou Hospodin při pohledu na něj vidí.

Žalmista Boha oslovuje: „*Hospodine, můj Králi, můj Bože.*“ Co tato oslovení vyjadřují?

Celý žalm je svým slovníkem postaven do královského modu. Společnost, v níž žalmista žije, má samozřejmě s králi zkušenost. Z dějin víme, že izraelští i judští králové ve svém postavení mnohdy selhávali a neplnili očekávání, která do nich byla vkládána. Hospodin je naopak vnímán jako Král, který je opravdu spravedlivý. Jde mu o blaho všech lidí, nikomu nestraní a je stálý.

Od pátého verše žalmista rekapituluje své poznání Hospodina, aby se ujistil, že tento Bůh by se ho ujmout skutečně měl. A říká zde: „*Ty nejsi bůh, který má zálibu ve svévoli, zlý nemůže být u tebe hostem, tobě nesmějí na oči potřestěnci, nenávidíš všechny, kdo páchají ničemností, do záhuby vrháš ty, kdo lživě mluví. Kdo prolévá krev a jedná lstivě, toho má Hospodin v ohavnosti.*“ Jaký je tedy podle žalmisty Bůh?

Především nemá zálibu ve svévoli, ale je skutečně spravedlivý.

Jak si tím můžeme být jisti, když svět je plný zla?

To je důležitá otázka, protože lidé často činí Boha odpovědným za zlo ve světě. Pokud bychom řekli, že Bůh má zálibu ve zlém, bylo by to stejné, jako bychom řekli, že Bůh je zlý nebo dokonce že on sám je zlo. Když lidé hledají odpověď na otázku, kde se v dobrém světě vzalo zlo, nevědí si rady, a proto za zlo činí odpovědným Hospodina. To je hodně těžký problém, zvláště když např. v desáté kapitole Matoušova evangelia Ježíš říká učedníkům: „*Neprodávají se dva vrabci za haléř? A ani jeden z nich nepadne na zem bez dopuštění vašeho Otce. U vás pak jsou spočteny i všechny vlasy na hlavě.*“ (Mt 10,29–30) V řeckém textu není „bez dopuštění vašeho Otce,“ ale: „...bez vašeho Otce“. Přestože Ježíš zlo ve světě vidí, ponechává nás v mysteriu jeho existence a my nejsme schopni přesně říci, jak je v ní Bůh přítomný. Pokud však nemá tento svět smysl v dobrou, musel by dávno zaniknout, protože by byl nesmyslný. Já sám jsem přesvědčen, že navzdory tomu, že svět je plný zla, Bůh nemá zálibu ve zlém. Proto si také můžeme být jisti Boží spravedlností.

Někdy to vypadá, jako by bylo zlo a jeho nositelé jakýmsi partnerem nebo protihráčem Hospodinovým. Přitom Hospodin sám ve 45. kapitole Izajáše prohlašuje, že je jediný Bůh a mimo něj jiného není. A pak dodává: „*Já vytvářím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.*“ (Iz 45,7) **Můžeme říci, že zlo není mimo Hospodinův dosah?**

Při těchto úvahách bychom se snadno mohli dostat do pasti dualismu, jak jej vidíme třeba v perském náboženství. Známe to i z jiných východních filosofii, ve kterých stojí proti sobě dva stejně silné principy jing a jang, které mohou reprezentovat dva stejně silné bohy: jednoho dobrého a druhého zlého. To se však přičítá židokřesťanskému pohledu na Boha, který je jenom jeden, a to buď dobrý, nebo zlý. Pokud Izajáš říká, že Bůh tvoří zlo, měli bychom zkoumat, v jakém je to kontextu.

Je to kontext válek Peršanů proti Babyloňanům, končícího babylonského zajetí a proměny tehdejšího světa. Tedy doba značně neklidná.

Výroky, jako je ten, co jsi citoval, vznikaly většinou jako pokus vyložit to, co se děje s Izraelci, tedy co se týká jejich národních dějin. Proto bych bral jako velmi ošemetné vztahovat tato poetická vyjádření na život člověka obecně nebo dělat z nich nějaké teologické závěry.

Žalmista se pokojně uchyluje do Hospodinova chrámu. Kde se v něm najednou bere ten pokoj?

Po boji, který má za sebou, se dostává do nadhledu. Je to podobná situace, v níž se ocitl Ježíš v Getsemanské zahradě. Když vybojoval svůj vnitřní boj před Hospodinem, mohl odejít zklidněn a připraven na to, co jej čeká. Přitom si byl jist, že závěr toho všeho bude pozitivní.

V devátém verši se žalmista modlí: „*Hospodine, ve své spravedlnosti mě veď navzdory těm, kdo proti mně sočí, svou cestu přede mnou učiň přímou.*“ Zkusme se vžít do jeho pocitů. Je cílem útoků, kolem něj

se roztahují násilníci a on sám se cítí ohrožen. Obrací se na Hospodina, od něhož očekává pomoc, ale prosí především o to, aby Boží cesta byla před ním přímá. Co to znamená?

Podle mého názoru ho někdo křivě obvinil nebo pomluvil. Sám jsem zažil, že pomluva může člověka před druhými lidmi, zvláště pokud se týká nějaké vážné věci, docela poničit a poškodit, protože před ní není žádná obrana. Jedna moje kamarádka v důsledku pomluvy nemůže sehnat práci – a nemá jak se bránit. Pomluva nebo křivě obviňování se šíří jako mor a neexistuje způsob, jak to zastavit. Člověku pak nakonec nezbyvá než křičet k Hospodinu a prosit o to, aby alespoň on jej vnímal pravdivě a nepředpojatě.

Co se však stane s těmi, kdo pomlouvají, kdo konají zlo a poškozují nevinného člověka?

Žalmista se s nimi vyrovnává slovy: „*Vždyť na jejich ústa není spolehnutí, jejich nitro je zdroj zhouby, jejich hrdlo je hrob otevřený, na jazyku samé úlisnosti. Odhal jejich vinu, Bože, ať doplatí na své plány, zavrhní je pro tak četné jejich nevěrnosti, vždyť vzdorují tobě!*“ Kus tohoto textu cituje svatý Pavel v listě Římanům, když se snaží charakterizovat, v čem spočívá bezbožnost. Zde se žalmista vyrovnává se lži a pomluvami a na Hospodina se obrací jako garanta pravdy. Před ním se totiž lež o někom druhém nedá nijak omluvit, zvláště když se poškozený nemá jak bránit. Naléhavost žalmistovy prosby, aby Bůh zavrhl ty, kdo mu škodí, je tedy pochopitelná.

Navzdory osobnímu charakteru modlitby v 5. žalmu můžeme říci, že její vyznění je obecné. Sledujeme to zvláště ve slovech, jimiž žalmista předjímá budoucí efekt Hospodinova zásahu: „Ať se zaradují všichni, kdo se k tobě utíkají; věčně budou plesat, když je budeš chránit, jásosem tě budou oslavovat ti, kdo milují tvé jméno.“ Kde se vezme tak velká radost?

Zdrojem radosti a pokoje je samotný vztah člověka s Hospodinem, který zůstal zachován (a možná se i prohloubil) navzdory všem útokům a pomluvám. Člověk jen musí setrvat ve své pravdivosti, i když mu to přináší škodu. Mohl by se zachovat jako ostatní

a třeba by z toho měl i nějaký zisk. Radostí a pokojem by jej to však zcela jistě nenaplnilo. Pokud si ovšem nezádá a zůstane čistý, může prožívat plnost života. A to navzdory důsledkům, které pro něj měly pomluky a sočení druhých.

Poslední verš žalmu ujišťuje posluchače, že vše je tak, jak má být: „*Spravedlivému, Hospodine, žehnáš, jako pavézou ho obklopuješ přízní.*“ Život nám však často dokazuje, že i spravedlivému se mnohdy nedaří dobře a že nad ním triumfují svévolníci. Jak se posluchač či čtenář žalmu může vyrovnat s tímto napětím?

Ta věta je jakýmsi shrnutím obsahu celého žalmu. Samozřejmě, mnohdy se zdá, že svévolníci vítězí a že nemá cenu zůstat v boji s nimi čistý. Pokud se o to někdo snaží, může být snadno označen za naivního či idealistu. Pod tíhou životních okolností, zoufalství a pod tlakem okolí nás proto může zavalit pocit, že to nemá cenu a že nejlepší by bylo se přizpůsobit. Jenomže nakonec člověk stejně pozná, že co říká žalmista, platí. Je to analogické s Ježíšovým příběhem. Na Velký pátek není vidět žádné východisko. To se objeví teprve o velikonoční neděli. Jenomže člověk musí prožít Velký pátek a přitom nevědět, že v neděli přijde východisko. Prostě pokud se chceme dostat ke světlu, musíme projít tmou a nemůžeme ji obejít. Po tu dobu, co se ve tmě nacházíme, nám však nezbývá než doufat, že někde nějaké světlo bude, navzdory hrozbě, že nebude. Je to těžké a činí to těžkým celý život, ale je to pravdivé. A žalmista tuhle zkušenost měl a zpětně o ní mluví.

Jenomže na východisko je někdy třeba čekat příliš dlouho a není málo případů, kdy nezbývá než čekat na konečné zúčtování.

Ano, někdy je třeba čekat až na konečné zúčtování, jemuž věříme díky Kristovu vzkříšení z mrtvých. A to je naše poslední a také největší naděje. Pokud vzkříšení není, je celé křesťanství jedna velká lež. Já však věřím, že Kristus vzkříšen z mrtvých byl, a proto existuje i ta poslední naděje. A rozumím tomu, že někdo je v situaci, kdy právě na tuto poslední naději čeká.

Oslovuje tebe osobně něco na 5. žalmu? Modlíš se někdy jeho slovy?

V rámci modliteb breviáře se jej jako kněz modlím minimálně jednou za čtyři týdny. A jelikož vyjadřuje životní polohu, která je mi často blízká, tak přestože se jinak nemodlím konkrétně jeho slovy, znám pocity, které žalmista vyjadřuje, i to, jak se s nimi vyrovnává. S vnitřním obsahem žalmu jsem tedy konfrontován poměrně často.

Ranní slovo, Český rozhlas Vltava 2. 2. 2014

Nadějné očekávání vítězství

Žalm 20

Pro předního zpěváka. Žalm Davidův. Kéž ti v den soužení Hospodin odpoví, kéž je ti hradem jméno Boha Jákovova! Kéž ti sešle pomoc ze svatyně, kéž tě podepírá ze Sijónu! Kéž má na paměti všechny tvé obětní dary, kéž tvou obět zápalnou rád přijme. Kéž ti dá, po čem tvé srdce touží, kéž splní každý tvůj záměr! Budeme plesat nad tvým vítězstvím, vztyčíme praporce ve jménu svého Boha. Kéž splní Hospodin všechna tvá přání! Nyní vím, že Hospodin dá svému pomazanému vítězství, on mu odpoví ze svého svatého nebe bohatýrskými činy své vítězné pravice. Jedni se honosí vozy, jiní koňmi, ale my připomínáme jméno Hospodina, svého Boha. Oni klesali, až padli, my jsme povstali a přetrváme. „Hospodine, pomoz!“ Král ať nám odpoví v den, kdy budeme volat.

Dokážeme říci něco o tom, kdo je autorem tohoto textu, případně pro jakou příležitost a kdy byl napsán?

Žalm je nadepsán „Žalm Davidův“, což nám však moc nepomůže, protože žalmů je v židovské tradici připisováno Davidovi mnoho, a to navzdory skutečnosti, že jejich autorem David není. Kdo je autorem tohoto žalmu, nevíme a ani se to nedozvíme. Jedná se o kultickou modlitbu, tedy modlitbu přednášenou v chrámě. Existují dvě teorie vysvětlující, pro jakou příležitost byl žalm složen. Mohlo jít o modlitbu složenou před nějakou konkrétní bitvou, případně přednášenou před tím, než vojsko vyrazilo do boje, anebo modlitbu užívanou při intronizaci nového krále. Na dobu vzniku žalmu jsou mezi biblisty různé názory – rozpětí možné doby vzniku sahá od Davidovy doby, to je od roku tisíc před Kristem, až po dobu Hasmoneovců, což je první až druhé století před Kristem. Podle některých biblistů může být jistým vodítkem pro dataci vzniku žalmu skutečnost, že se v něm třikrát objeví Boží jméno ve tvaru *Elohim*, a jelikož teologie tohoto jména je pravděpodobně deuteronomistická, znamená to, že žalm by mohl pocházet přibližně ze sedmého století před Kristem.

V žalmu vystupuje postava nazvaná „pomazaný“. Kdo to je?

Křesťané znají slovo Kristus, řecky *christos*, aramejsky *mašijah*. Všechny tyto názvy znamenají v češtině pomazaný. A pomazaný byl

v Izraeli především král, přičemž pomazání vyjadřuje, že byl Bohem vyvolen, označen a požehnán. Skrze toto pomazání je pak uveden do služby. Zde je dobré si připomenout, že v židovském národě se od začátku vedla polemika, zda krále mít nebo nemít. Zřetelně je to vidět v knize Soudců nebo v První knize Samuelově. Protivníci královské instituce argumentovali tím, že jejich jediným králem je Hospodin, takže mít krále jako ostatní národy může znamenat provinění proti Hospodinu. Nakonec zvítězil proud, který krále požadoval, a proto je král Hospodinův pomazaný, jakýsi zástupce Hospodina na zemi, který se má starat o jeho lid. S tím zřejmě souvisí i teologie Božího jména ve dvacátém žalmu. Hospodin „sedí“ na trůnu v nebi (čteme, že odpovídá ze svého svatého nebe), ale na zemi se prokazuje mocí svého jména. Hospodin je tak nápomocen svému pomazanému, tedy králi. Postupnou spiritualizací se z postavy pomazaného stane v mladších textech Mesiáš, v křesťanství Kristus.

V žalmu se několikrát objevuje částice kéž. Je to znak modlitby, přání nebo požehnání?

To je záležitost překladatelská, protože v hebrejském textu je sloveso ve tvaru, jemuž říkáme *jusiv*, což v češtině neexistuje. Většinou je tento tvar překládán pomocí částic „ať“ nebo „kéž“. Já bych řekl, že se jedná o jakousi přímělnou modlitbu, která obsahuje současně i přání adresované králi.

Žalmista si přeje, aby jméno Boha Jákovova bylo pomazanému hradem. Zkus vysvětlit tuto metaforu.

I na tomto místě se dotýkáme problematiky překladu. Je třeba si uvědomit, že žalmy tvoří vrcholná díla hebrejské poezie a jako takové se velmi obtížně překládají. Metafora, o níž mluvíš, je dynamickým ekvivalentem hebrejského textu, v němž se ovšem slovo „hrad“ vůbec neobjevuje. Jedná se o volný překlad, který se pokouší vyjádřit hebrejské sloveso, které znamená „pozvednout na nedosažitelné místo“. Tohle sloveso vyvolává představy něčeho velmi těžko přístupného a dokonce je použito v intenzivním tvaru, takže doslova znamená „chránit na vysokém nepřístupném místě“. Proto si překladatel pomohl obrazem hradu, který je pro něj ekvi-

valentem těžce přístupného, opevněného a bezpečného místa. Stejnou ochranu, jakou poskytuje taková pevnost v horách, poskytuje jméno Boha Jákobova. V žalmu se doslova říká: „*Kéž je ti hradem jméno Boha Jákobova.*“ Formulace „jméno Boha Jákobova“ vyvolává vzpomínku na starou tradici otců, která připisovala sílu Božímu jménu. Vzpomeňme na text z knihy Exodus, v němž Mojžíš u hořícího keře na otázku: „Prozradíš mi své jméno?“ slyší: „Já jsem ten, který jsem, Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův.“ Žalmista připomíná tuto sílu jména Božího, již si byli vědomi už praotcové.

Pomoc má být seslána ze svatyně. Proč, když žádná svatyně Hospodina nedokáže pojmut?

Kontextem žalmu je chrámová liturgie, jak poznáváme už z nadpisu: „*Pro předního zpěváka. Žalm Davidův.*“ Snadno tedy pochopíme, proč se zde zmiňuje svatyně a název chrámové hory Sijón: „*Kéž ti sešle pomoc ze svatyně, kéž tě podepírá ze Sijónu!*“ My lidé potřebujeme vždycky nějaké znamení, něco konkrétního. A přestože je pravda, že Hospodin je všude, že celá země je jeho a on nepřebývá v chrámech udělaných lidskýma rukama, může být právě chrám znamením té skutečnosti, že Hospodin nic takového nepotřebuje, protože je všude. My lidé potřebujeme vidět nějaké místo, které to symbolizuje, ať už jsou to naše chrámy, kostely nebo Boží muka a křížky v poli. To všechno jsou znamení Boží přítomnosti, díky nimž si uvědomuji, že Bůh je všude. V tomto smyslu můžeme mluvit o svatyni jako o místě, kde Bůh přebývá.

Žalmista říká: „Kéž ti dá, po čem tvé srdce touží, kéž splní každý tvůj záměr!“ Není tohle přání poněkud nebezpečné?

I na tomto místě je v českém překladu hebrejštiny trochu přebásněná. Nicméně je třeba si uvědomit, že král slouží lidu a je reprezentantem Božím. Jeho záměry jsou tedy v souladu s tímto posláním a míří vždy ku prospěchu lidu.

První část žalmu je uzavřena slovy: „Budeme plesat nad tvým vítězstvím, vztyčíme praporce ve jménu svého Boha.“ O jaké vítězství se zde jedná?